

Каталог „Хероине Спомен-збирке Павла Бељанског“ објављен је поводом изложбе одржане у Спомен-збирци Павла Бељанског у Новом Саду у оквиру програмског лука „Хероине“ Фондације „Нови Сад – Европска престоница културе“, од 20. маја до 17. јула 2022. године.

Издавач:
Спомен-збирка Павла Бељанског
Трг галерија 2, Нови Сад
Република Србија
www.beljanskimuseum.rs

Уредница:
Мр Милана Квас

Ауторке пројекта:
Проф. др Миланка Тодић
Мр Милана Квас
Др Валентина Вуковић

Рецензенткиње:
Проф. др Јасмина Чубрило
Проф. др Весна Круљац

© 2022 Спомен-збирка Павла Бељанског, Нови Сад

Реализацију изложбе омогућили су: Министарство културе и информисања републике Србије, Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине, Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“.

Медијски покровитељ:
Радио-телевизија Војводине

Надежда Петровић

Лиза Крижанић

Зора Петровић

Лепосава Ст. Павловић

Љубица Сокић

Видосава Ковачевић

Милица Зорић

Х ЕРО ИНЕ

Спомен-збирке
Павла Бељанског

Садржај:

6

Милана Квас
Хероине Павла Бељанског

11

Валентина Вуковић
Заступљеност уметница у
колекцији Павла Бељанског у светлу
европских легата

38

Миланка Тодић
Хероине модерне уметности,
визуелно наслеђе у Спомен-збирци
Павла Бељанског

71

Вера Копицл
Скривена светлост.
Трагови феминизма у документарној
и уметничкој фотографији

101

Миа Ћук
Феминизам и репрезентација:
три слике одсуства

119

Каталог

Хероине Павла Бељанског

Милана Квас

„То је врло интересантна појава код нас. Та појава великог броја жена сликара. И данас, када погледате, има врло добрих сликарки“.

Љубица Цуца Сокић, 1988.

Пројекат *Хероине Спомен-збирке Павла Бељанског*, осмишљен у складу са програмским концептом Фондације „Нови Сад – Европска престоница културе“, одлична је прилика да се покаже још једна посебност легата дипломате и колекционара Павла Бељанског. Ретке су колекције у националним и светским оквирима које у свом саставу имају четвртину дела с потписима жена. У збирци Бељанског, од укупно 184 дела, 46 су остварења седам уметница: Надежде Петровић, Видосаве Ковачевић, Зоре Петровић, Љубице Сокић, Лепосаве Ст. Павловић, Лизе Крижанић и Милице Зорић. Њихова дела показују афинитете колекционара, али и одлике српске модерне уметности коју је Љубица Цуца Сокић истакла у разговору са Миљом Милосављевић 1988. године. Сећајући се периода између два светска рата и говорећи о стваралаштву жена у националној историји уметности, она закључује: „Увек је код нас био приличан број жена сликара, скоро да то у западном свету нема! Французи, који су заиста

носили европско сликарство кроз толико времена – имате Виже ле Брен (Vigée Le Brun), Сузан Валадон (Suzanne Valadon), Лорансен (Laurencin), која је исто изванредна сликарка – али то је мали број за такву нацију. А код нас, то је просто, као једна плејада!“¹ Са сличним одушевљењем, из угла колекционара, писао је Павле Бељански о хероинама модерне уметности и њиховим делима из своје збирке: о Надежди Петровић, визионарки новог доба, у чијим пејзажима сунце мора да пржи; о снажном напону животних сила на сликама Зоре Петровић; о таписеријама Милице Зорић, као нај-аутентичнијем облику српске ликовне уметности.²

Пажљиво бирајући дела више од четири деценије, Павле Бељански је створио збирку чији састав потврђује констатацију Љубице Сокић о значају женског стваралаштва у сагледавању вредности националне историје уметности. Из садашње перспективе, када су питања женске равноправности још увек актуелна, његово вредновање и избор уметница за антологију националне и југословенске модерне уметности, велики су подухват. Њихова дела бирао је у периоду између два светска рата и у време социјалистичке Југославије, када оне нису биле само револуционарке на сликарском платну, већ су ангажовано, или само својом јединственом појавом, учествовале у друштвеној борби жена за еманципацију и право на професионални идентитет. Може се слободно рећи да је његов подухват херојски, а уметнице чија је дела одабрао за колекцију, његове хероине.

Ново и савремено што је седам уметница из колекције Павла Бељанског донело култури и уметности свога времена, послужило је као идеја да се представи седам савремених уметница школовањем или животом везаних за Нови Сад, европску престоницу културе: Моника Сигети, Јелена Владушић, Јелена Јанев, Јелена Ковачевић Воргучин, Милица Дукић, Бојана Кнежевић и Драгана Б. Стевановић. Стварајући различите облике визеулне уметности, оне данас заузимају истакнуто место на домаћој и међународној уметничкој сцени. Посебном видео презентацијом, као и пратећим програмима изложбе, циљ је да представимо статус уметница некад и сад дијалогским односом између дела ауторки из Спомен-збирке и савремених уметничких пракси. Осим слика и таписерија из легата дипломате, за успостављање ових релација послужиле су фотографије из музејског фонда, посматране као уметничка дела и документи, али и значајан број дела у различитим техникама наших седам уметница, набављаних путем аквизиција којима је Спомен-збирка проширила могућности сагледавања њихових стваралачких опуса.

Ова специфичност легата, који у 2022. години прославља сто тридесет година од рођења Павла Бељанског, добија посебну видљивост у години када је Нови Сад европска престоница културе. Пројекат *Хероине Спомен-збирке Павла Бељанског* подједнако наглашава значај уметница и значај колекционара који је изабрао њихова дела за своју збирку.

1) „Љубица Цуца Сокић“, *Код два бела голуба* (ур. Тамара Крстић), Радио Београд 1, доступно на <https://www.rts.rs/page/radio/sr/story/23/radio-beograd-1/2553145/kod-dva-bela-goluba.html>

2) П. Бељански, „Дела трајне вредности“, у: Ј. Јованов (ур.), *Спомен-збирка Павла Бељанског*, Спомен-збирка Павла Бељанског, Нови Сад 2009, 12–13.

Заступљеност уметница у колекцији Павла Бељанског у светлу европских легата

Валентина Вуковић

Свет визуелне уметности у првим деценијама 20. века био је и даље доминантно мушки. Познати и признати уметници углавном су били мушкарци, као и галеристи, трговци уметнинама, ликовни критичари, колекционари и дародавци.¹ Сдруге стране, за жене је било уобичајено да буду музе, помоћнице, ослонац и подршка мушкарцима уметницима у њиховом раду, чак и кад су саме поседовале уметнички таленат.

У овом периоду, жене су све чешће остваривале значајне уметничке каријере, али им је за то, с обзиром на доминантне друштвене норме, било потребно више енергије, ризиковања, жртвовања, а неретко је било потребно да изађу из поља уметности и докажу се у неком другом подручју.²

1) Међу колекционарима у првој половини 20. века значајан је број жена (највише у Америци и Скандинавији) које су самостално или у пару, са својим партнерима, сакупљале уметничка дела и сачиниле неке од најзначајнијих уметничких збирки модерне уметности тога доба: Еби Олдрих Рокфелер (Abby Aldrich Rockefeller), Пеги Гугенхајм (Peggy Guggenheim), Гертруда Стајн (Gertrude Stein), Хелен Крелер-Милер (Helene Kröller-Müller) и друге. Колекционарство ових жена било је омогућено богатством које су наследиле или стекле удајом. Није било неуобичајено да жене буду и галеристкиње, посебно у Паризу. G. Pery, *Women Artists and the Parisian Avant-Garde*, Manchester UP, New York 1995.

2) Најочигледнији пример је Надежда Петровић која се исти-

Спомен-збирка
Павла Бељанског, 1961.